

A Báró Eötvös József Collegium tanári karának változásai 1936–1950 között

OTKA K 100496 A magyar neveléstudomány története a szakmai folyóiratok tükrében (1945–1989) tudományos kommunikáció, szakmai diskurzusok.

Témavezető: Prof. Dr. Németh András

Tartalom

I. A Collegium tanári karának előmenetelét befolyásoló jogi szabályozás ismertetése.

- A tanári kar összetételének változásai az intézet korai időszakában.

II. A Collegium tanárai Szabó Miklós igazgatósága alatt (1936–1944).

- Nagymértékű fluktuáció, új tudományterületek a képzésben.

III. A Collegium tanári kara Keresztury Dezső igazgatósága alatt (1945–1948).

- Igazoló eljárások, az intézet főiskolává történő átszervezése.

IV. A Collegium tanári kara Lutter Tibor igazgatósága alatt (1948–1950).

- Az oktatók politikai szempontú kiválasztása a marxista tudósképző létrehozásához.

V. Záró gondolatok.

- Prozopográfiai vizsgálat.

A Collegium tanári karának előmenetelét befolyásoló jogi szabályozás változásai

- **A tanári kar előmenetelét az 1893: IV. tc. (illetménytörvény) és módosításai befolyásolták.**
 - Az oktatók a IX–VI. fizetési osztályba nyerhettek kinevezést.
 - Az V. fizetési osztályba 1918-tól az igazgató, illetve az egyetemi tanárok tartoztak.
- **7000/1925. (IX. 6.) szanálási rendelet:**
 - A Báró Eötvös József Collegium és a budapesti Tanárképző Intézet költségvetését egy cím alá vonta.
 - A korábbi egy V. két VI. és három VII. fizetési osztályú állás helyett a két intézet öt VI. és négy VII. fizetési osztályú állást kapott.
- **9000/1927. (XI. 1.) m.e. rendelet:**
 - A főiskolai jellegű intézeteket nem szabályozta, így a VKM közös javaslatot kért tőlük.
- **A Collegium több beadványban tiltakozott a kialakult helyzet ellen (1927, 1935, 1936.)**

A tanári kar változásai 1936–1944 között

- **Szabó Miklós megpróbálta a bérrendezés körüli vitákat orvosolni:**
 - Collegiumi tanárként 1918–1939 között volt a VI. fizetési osztályban (21 év!)
 - A collegiumi tanárság csak akadémiai karrier esetén kifizetődő.
 - Akik ezt nem ambicionálták másfélszer hosszabb idő alatt érték el az V. fizetési osztályt.
- **Gyors előmenetel:**
 - Gáldi László 1936-ban helyettes tanár, 1942-re egyetemi tanár (6 év!)
 - Kosáry Domokos 1938–1941 IX–VII. fizetési osztály (3 év!)
- **Az 1940/1941. tanévben megemelkedett az intézet költségvetési támogatása:**
 - Rendezték a tiszteletdíjas tanárok helyzetét.
 - Új tudományterületek a Collegiumban a nemzeti irányultságú nevelés jegyében: néprajz – Ortutay Gyula, filozófia – Mátrai László, neveléstudomány – Zibolen Endre.
- **Új tudományos kiválasztási rendszer: seniorok visszatartása 1–2 évig.**
 - 1950-ig 13 senior: közülük 5-en akadémikusokká, 1 személy pedig állami tisztviselővé vált.

A tanári kar változásai 1945–1948 között

- **1945 őszén a Magyar Nemzeti Múzeumban, Ortutay Gyula elnöklete alatt működő igazoló bizottság vizsgálta a Collegium tanári karát.**
 - Senki ellen sem hoztak elmarasztaló határozatot.
- **Keresztury Dezső VKM miniszterként orvosolta a Collegium 1925 óta fennálló problémáját:**
 - 1946. november 11-én Tildy Zoltán köztársasági elnök főiskolai jelleget adományozott az internátusnak.
 - A tanári kar tagjai főiskolai tanárokká váltak – presztízsemelkedés.
 - A képzési rendszerben kisebb változások: filozófia, szociológia – Szalai Sándor, neveléstudomány – Prohászka Lajos, lélektan – Mérei Ferenc, művészettörténet – Fülep Lajos.
- **Szegő (Gyergyai) Albert rehabilitációja:**
 - Szegő az 1939: IV. tc. hatálya alá esett, így a VKM megszüntette státuszát 1939-ben.
 - 1945-ben a VI. fizetési osztályba nyert kinevezést, majd 1948 karácsonyán Szakasits Árpád kinevezte az V. fizetési osztályba.

A tanári kar változásai 1948–1950 között

- **A kommunista diktatúra kiépülésével az intézetet heves politikai támadás érte:**
 - Keresztury Dezső 1948. július 31-én távozott, helyét Lutter Tibor vette át.
 - Lutter határozott elképzelésekkel rendelkezett: marxista tudósképzővé akarta alakítani a Collegiumot.
- **A tanári kar egy része Kereszturyval együtt távozott Lutter kinevezésének hírére:**
 - A maradók közül Bonnerjea Renét és Ankeria Santerit a minisztériumon keresztül próbálta eltávolíttatni.
 - Mások számára a politikai irányváltás a karrierépítés kezdetét jelentette: Kardos (Pándi) Pál, Király István, Szabó Árpád, Szigeti József.
- **Az átalakítás sikertelen maradt, mivel a 260/1949. (I. 12.) évi min. tanácsi rendelt nyomán intézet 1950. augusztus 22-én átalakult diákszallóvá.**
 - A megszűnés természetesen a személyzetet, így a tanári kart is érintette.

Záró gondolatok

- **A tanári kar sorsát külön VKM rendelet szabályozta:**
 - 1515-11/1950. VII. sz. rendelet értelmében a tanári kart és a személyzetet két részre bontották.
- **A tudományos személyzet egy részét az ekkor létrejött MTA Irodalomtudományi Intézethez sorolták.**
 - Az 1950-es évektől az MTA ITI a volt collegisták egy része számára tudományos háttérrel biztosított, ahol háborítatlanul kutathattak. (Klaniczay Tibor és csoportja)
 - A politikai szempontból megbízhatatlanokat és a tudományos szempontból képzetleneket a VKM rendelkezési állományába sorolták.
 - A tanári karból két főt (Gáldi Lászlót és Mollay Károlyt) budapesti középiskolákhoz osztották be szolgálattételre.
- **Prozopográfiai vizsgálat tisztázhatja, hogy a növendékek életútja, szakmai karrierje hogyan alakult a 20. század második felében.**

Köszönöm szépen megtisztelő figyelmüket!

